

HB in de logopedie

‘Hoogbegaafde kinderen kunnen net als ieder ander kind logopedische problemen hebben of krijgen. Bepaalde eigenschappen van hoogbegaafde kinderen kunnen er toe leiden dat de logopedische begeleiding hierop moet worden aangepast. Perfectionisme en faalangst, moeite met automatiseren, maar ook de ideeën van het kind over de ontwikkelbaarheid van de eigen vaardigheden en de visie van de behandelend logopedist op die behandelbaarheid kunnen bepalend zijn voor de behandeling. Van lang niet alle kinderen is bij de start van de behandeling bekend dat ze hoogbegaafd zijn. Net zoals de logopedist let op bepaalde kenmerken bij het signaleren van een lager intelligentieniveau, dient de logopedist dus oog te hebben voor mogelijke kenmerken van hoogbegaafdheid.’

uit het artikel Logopedie en hoogbegaafdheid, tijdschrift Logopedie juli 2013

Henriëtte Dekker – ter Braak (logopedist en specialist gifted education) en Esther van Rems – Dijkstra (logopedist)

Autonoom, perfectionistisch en faalangstig

Hoogbegaafde kinderen hebben niet alleen sterkere cognitieve capaciteiten, ze zijn ook anders. Tessa Kieboom heeft het over het zijnsluit van hoogbegaafdheid en ook het Delphi-model bedacht door een denktank van hoogbegaafde volwassenen laat zien dat het om meer gaat dan intelligentie. We spreken over perfectionisme, rechtvaardigheidsgevoelig, sensitief, kritische ingesteldheid en sterke autonomie.

Deze kenmerken van hoogbegaafde kinderen moeten zeker in rekening genomen worden bij de behandeling van spraak-taalproblemen. De kinderen zijn vaak zo perfectionistisch, alles moet meteen goed, dat ze hierdoor faalangstig worden en niet meer durven. Zaken uit de weg gaan omdat ze vooraf al bedacht hebben dat het nooit perfect zal zijn. Kinderen kunnen dus ook spraakangst ontwikkelen. Langer wachten met praten, dus langer luisteren en observeren tot het zeker weet dat het goed gaat of er kan sprake zijn van selectief mutisme. In de ene situatie praat het kind volop, daar waar het zich veilig voelt, gezien wordt, mag zijn zoals het is, en in de andere situatie praat het bijna niet, het voelt geen connectie, geen verbondenheid of aansluiting. Hun gevoeligheid en hun leerstijl (observeren en cognitief analyseren en bedenken hoe het moet) zorgen hier dus ook voor een andere ontwikkeling.

Hun sterke autonome persoonsje en behoefte aan autonomie zorgt ervoor dat ze willen betrokken zijn in hun eigen leerproces. Ze willen eigenaarschap, ze willen richting geven aan hun leren en willen invloed uitoefenen bij vooral het hoe. Als je deze eigenschap kunt inzetten bij de behandeling dan kom je veel verder dan wanneer jij de enige bent die dingen bepaalt. Geef ze daarnaast zicht op hun eigen vooruitgang en je krijgt ze gemotiveerd om aan de slag te gaan.

Mindset

Hoogbegaafde kinderen hebben vaak de jarenlange ervaring dat dingen die ze doen vanzelf gaan, ze hoeven er weinig moeite voor te doen, hebben veel dingen vaak snel goed onder de knie en krijgen daar nogal wat complimenten voor. Lof en prijzen op jonge leeftijd gaat vaak over hun slimheid, snelheid, knap zijn, snel zijn, ... Hierdoor komen deze kinderen op een voetstuk te staan. Hoe hoger dat voetstuk wordt hoe enger het is om er vanaf te vallen. Want stel je voor dat je juf, of je oma, of je papa denk dat het wel meevalt met die slimheid. Dat je helemaal niet zo snel bent. Je wordt steeds angstiger om nieuwe dingen uit te proberen. Je doet steeds vaker de dingen die in je comfortzone liggen waarvan je weet dat je ze goed kan. Je gaat uitdagingen uit de weg, want stel je voor dat het niet lukt. Leert niet meer omgaan met hindernissen, dingen die niet vanzelf gaan, die je vaker moet oefenen of anders moet leren aanpakken. Fouten maken en mislukken komen hard aan en worden weggemoffeld of weggeschoven op een ander. De smoesjes en de ja maars komen om de hoek kijken ... kortom deze kinderen zakken steeds verder weg in een vaste mindset.

Het wordt dus een hele kunst om kinderen met zo'n vaste mindset aan het oefenen te krijgen met het thuiswerk, als ze er niet aan willen dat er iets niet helemaal goed gaat, dat wegmoffelen en camoufleren. Maar ook niet bereid zijn te oefenen en moeite te doen omdat ze het nut er niet van inzien. Werken aan het ombuigen van de vaste naar een groei mindset zal dan meegenomen moeten worden in het behandelprogramma.

Een andere manier van feedback geven, het belonen van inzet in plaats van resultaat en het van tevoren bespreken van de verwachtingen en mogelijkheden nodig, zijn heel belangrijk bij voor een succesvolle behandeling.

Topdown

Uit studies weten we dat Hb-ers top-down het beste tot leren komen. Dit is vaak in contradictie met hoe de leerstof aan bod komt in de klas. In het regulier onderwijs wordt er nog hoofdzakelijk bottom-up gewerkt. Deze werkwijze zou het beste aanleunen bij het grootste deel uit de klas.

Binnen de logopedie is er ruimte om de leerstof binnen een ruimer denkkader te plaatsen. Door de betekenisgeving zal de leerstof bij Hb-ers beter verankeren. Het doel waarom is voor hen duidelijker.

Hiaten

Hb kinderen hebben de capaciteit om veel info met een snel tempo te verwerken. Heel vaak kennen ze de uitkomst al, zonder alle aangeboden tussenstappen te moeten zetten. Op kort termijn lijkt dit handig, maar op lang termijn kunnen zo hiaten ontstaan omdat bepaalde vaardigheden, die nodig zijn om tot uitkomsten te komen, niet of onvoldoende geautomatiseerd zijn.

De logopedist heeft een oog om de hiaten op te sporen en om als nog tot automatisatie te komen. Automatiseren gebeurt enkel als je stopt met nadenken, analyseren en berekenen. Dus leg dat denkbrein stil met lichamelijke beweging, bv balanceren en een jongleerbal van hand tot hand nemen, check met een vraag of het kind nog kan denken, en ga dan tafels opvragen.

Executieve functies

De ontwikkeling van executieve functies bij Hb-ers loopt niet altijd van een leien dakje. Ze hebben moeite met plannen en organiseren. Het werkgeheugen laat hen in de steek, of de emoties laaien hoog op.

Heel wat executieve functies worden geïntegreerd aangeboden binnen logopedische therapie. De kennis bij de logopedisten is hieromtrent aanwezig en kan voor de Hb-ers ook ingezet worden.

Een hulpmiddel om met kinderen over de executieve functies te praten kan zijn de autometafoor, die heb ik in samenwerking met Monique van Haaren ontwikkeld, in de dubbel bijzondere plusklas. De metafoor geeft de kinderen taal en een beeld bij de executieve vaardigheden zodat je in gesprek kunt gaan om het zelfinzicht te vergroten.

Dubbel bijzonder

Het komt binnen deze groep ook wel nog voor dat we met een twice exceptional te maken krijgen. Naast de Hb kan er een leer – en / of ontwikkelingsstoornis voorkomen.

Logopedisten die zich hebben gespecialiseerd in leerstoornissen vormen hier een belangrijke schakel binnen de differentiaaldiagnose. Is er sprake van dyslexie of kadert het binnen de leesontwikkeling van Hb kinderen? Mogen we spreken over een automatiseringsprobleem of is het een tijdelijk gevolg van het automatisatieproces te hebben overgeslagen door een tekort aan uitdaging of door het creëren van eigen denkstrategieën die aanvankelijk vlugger verliepen dan hetgeen ze voorgeschiedt kregen?

Het is erg belangrijk vanuit een dubbel bril naar deze kinderen te kijken, wat heeft het kind aan kenmerken en behoeften op vlak van zijn/haar begaafdheid, en wat heeft het aan kenmerken en behoeften op vlak van de leer-/ontwikkelingsstoornis. Je zult merken dat de behoeften soms tegenstrijdig zijn en er dus goed nagedacht moet worden over het aanbod, de activiteit, opdracht of oefening die moet recht doet aan zowel de begaafdheid als de stoornis.

Ik heb de dubbel bijzondere matrix ontwikkeld en gevuld om makkelijker een kind in kaart kunt brengen. Die krijg je bij een training 'dubbel bijzonder' mee naar huis.

Sociale interactie

Wanneer we het taalpragmatisch gaan bekijken, kunnen logopedisten verduidelijking brengen binnen de communicatie en hierdoor de sociale interactie bevorderen. Door de snelle manier van denken bij Hb-ers, slaan ze vaak bij het geven van uitleg, enkele denkstappen over, waardoor de conversatie kan stilvallen. Hb-ers hierop duiden, hen meer inzicht bijbrengen, kan ervoor zorgen dat de sociale interacties vlotter verlopen. Dit wel evenwel niet zeggen dat een Hb-er zich constant zou moeten aanpassen.

Taal-spraak

Binnen de taalontwikkeling merken heel wat ouders van kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong vaak het sterkste op dat ze voor zijn in hun taalgebruik in vergelijking met leeftijdsgenootjes. De kinderen gebruiken een uitgebreide woordenschat, gaan praten in volzinnen en begrijpen ook al snel dubbele betekenissen of verzwegen betekenissen binnen de taal. Ouders melden wel eens dat ze bij hun kind een terugval zien binnen hun taalgebruik wanneer ze enkele weken op school zijn. Het kind gaat zichzelf gaan aanpassen, naar wat hij meent, de norm is. Net zoals bij het tekenen, kan je ook in de taal overname hebben naar het jongere taalgebruik van zijn leeftijdsgenootjes. De kennis van de logopediste omtrent taal is hier echt zinvol om het kind zijn talige leeftijd te kunnen bepalen. Net zoals bij andere kinderen, kunnen hb kinderen ook persisterende fonologische processen hebben. Dit situeert zich volledig binnen het werkveld van de logopedisten. De persisterende fonologische processen kunnen door de perfectionistische aard van het kind tot heel wat frustraties leiden. Hij wordt niet begrepen of wordt cognitief lager ingeschat omwille van de minder goede verstaanbaarheid. Naast het talige kunnen we ook te maken krijgen met het te snel willen praten, waardoor het kind de tijd niet neemt om alle klanken goed te articuleren. Dit neigt soms naar broddelen, zelfs stotteren kan hierbij voorkomen, mits hiervoor aanleg. We horen dan wel eens de uiting uit de omgeving, 'zijn gedachten gaan sneller dan hij kan praten'. Op vlak van spraak zijn de logopedisten de ideale partners om mee in zee te gaan en dit item aan te pakken.

Geschreven door Ans Ramaut, trainer en talentbegeleider, eigenaar Unique-Talentbegeleiding

Met dank aan de inbreng van Nathalie Vandamme, leergierig talentbegeleider en eigenaar van het Logohuis in Oostende